

ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԷՆ ԷՉ ՄԵ

Հետեւեալ քանատեղծութիւնը Պէշիկթաշլեանի երկատիրութեանց հաստորեւ տպագրութենէն յետոյ բարեկամի մը քով գտնուած և 1872ի մայիսին «Մասիս»ի մէջ հրատարակուած է: Բարձր ու ազնուական ներշնչմամբ ու վեհաշուք ձևով էջ մըն է, ուր քերթողը կը խորհրդապատկերէ ազգային քնալին ձագութիւնը որ աւերակներուն մեխ-
րին մէջէն կ'արթնցնէ հին գիւցազնական Հայաստանին ուրուականը և յոյսը ընդնշմարել կուտայ ապու-
գայ՝ մեծ գործունեութեան՝ Գիշատակին ցնցուսին տակ: Կը հրատարակենք բնագիրը՝ աշխարհաբար թարգմա-
նութեամբ մը:

Ք Ն Ա Ր Կ Ո Ւ Ս Ի Ն

Նըստելի ի մութ գիշեր ի բարձրադէտ բըլրոյն կատար ,
եւ գուրուականս ամպոց յեթեր հիւսիս վարէր հալածական .
Մերթ ընդ մերթ փայլատակունք ցոլանային ի հանդիպոյ ,
Թըւէր ոգւոյն ամրոպաց ըզրանըլոյլ սուր իւր ճօճել :
Բազմահոյլք իսկ յիմճակատ տատանէին ծուփք խորըրդոց ,
Հայրենին իմ աշխարհ յիշատակօք արտասուելի
եւ ամենայն շիջեալ իւր փառք կանգնեալ կային ինձ յանդիման ,
եւ միտք իմ բարձրաթուղի հղեալ արժեոյ հանգունատիպ
նոյանայր եւ թափառիկ չըրջէր ի դաշտս Հայաստանու ,
եւ դադարէր մօտ ի բըլուր դերեզմանաց իւր գիւցազանց :
Անդ խիտ առ խիտ նոճեայ չարք ամբառնային նրեմատաուեր ,
եւ ուռնիք արտատուաթիւրք սըզալից ոստըրն վայրօհակ
Ո՛չ մի ձայն , ո՛չ մի շըլուռ , մահ եւ մրոռայ բազմին անդէն :
Խուլ հնչիլ՝ն միայն հողմոց ընդ սօսափունս թաւուտ ոստոց
Թօրինէին եղերեղ , թըւէր մեռեալ ոգւոց մըրմունջ ,
Կամ ողբոց ձայնակցութիւնք գերեզմանաց ի գերեզման :
եւ ահա բացան յանկարծ շիրիմքըն , վէմք թաւալեցան ,
ի վե՛ր ընդոստեան հոյլք մեռելատիպ ուրուականաց՝
Դիշերոյ որպէս հըսկայք՝ ի խորանխառ իւրեանց յայրէն ,
Աչս մեծամեծս ընդ չորս բոլոր շուրջանակի յածեցուցեալ ,
Աւաղալի կերկեր հառաչ խոր ի օրրտից հեղձամըզնուկ
Հընչեցուցին յամայնս առիւծատիպ որպէս մօրնչիւն :
«Ո՛հ , մի՛ տըխրիք , ո՛վ հեղինակք եւ փառք Հայոց աշխարհի ,
Մըռայլ ի վիհ ապաղայից խոհարհեցէք հըսկայաբար ,
Գալ առ ձեզ տեսչիք յայնժամ համատարած ըզճեր համբաւ
ի թեւս սըրբարչաւ ժամանակացն ուղեւորեալ .
Ճեպջիք զանուան Ձեր արձագանք թըրուցիկ զար ի դարէ : »
Փերթողունի կոյան էր Հայոց որ նըւագէր զայս քընարաւ ,
Կոյս զոր գեղ եւ փափկութիւն փայփայէին եւ գըզուէին ,
Ում աստղունք ըզնոդն անբիծ եւ զփայլ ի բեանց չընորենալ ,
եւ ծաղկունք ըզբոյր իւրեանց բոլոր նըմա տըւեալ պարգեւ ,
եւ տիսակ գիշերաթոս զիւր ըզձայնիկ հոգեզըւարձ ,
Ձի նազելի եւ գըզուելի էր կոյան համայն անմահ բնութեան ՝
Դարձեալ երգեաց , եւ յանկարծ երկնից մութ դէմք պայծառացան ,
Լոյս սըրբեցաւ յանտառին , ի շող աստեղց փայլին նոճիք ,
Ձըւարթացան հըսկայքն Հայոց , ելին ի պար բոլորեցան ,

Ի թիւիդ ոտից կայթեցին վերայ վիժաց դամբանական :
 Եւ կոթն երգէր , եւ հրսկայքն մըտին յիւրեանց ի քննարանն ,
 եւ քնարն անուշ փափուկ կուսին դեռ որորէ ըզքունն նոցա :

ՄԿԿՏԻՉ ՊԵՇԻԿՍԱՆԼԵԱՆ

ԿՈՅՍԻՆ ՔՆԱՐԸ

Մութ գիշերին մէջ բարձրագիւր բլրին կատարը նստիւ էր . հիւսիսահողմը ամպերուն ուրուականները հալածական
 կը վարէր՝ մերթ ընդ մերթ դիմացէն փայլատակունքներ կը ցրանային . կարծես թէ ամպերոյներու ոգին իր ջը-
 րանշույլ սուրբ կը ճօճէր . իսկ իմ ճակտիս վրայ մտածութեան քնքերու բազմաշուք ծփանքներ կը տատանէին .
 իմ հալորենի աշխարհս իր արտասուելի յիշատակներովը , եւ իր բոլոր մարտ Փառքը , դէմս կայնած էին .
 ու միտքս բարձրութիւն՝ արծիւ գարձած՝ կը խոյանար եւ թափառիկ կը շրջէր Հայաստանի դաշտերուն մէջ ,
 անոր գիւցազներուն գերեզմանաբլրին ժառ կը դադարէր :

Հոն խիտ առ խիտ նոճիներու շարքեր նսեմաստուեր կը բարձրանային . եւ արտասուածոր ուռենիներ՝ ազալից
 ստերնին վայրաճակ . ո՛չ մէկ ձայն , ո՛չ մէկ շշուշ , մահն ու խառչ Հոն կը բազմին . հովերուն խուլ
 հնչիւնը լսի , թառուտ ստերուն սոսափիւններուն հետ , եղբերո՞ք մը կը յորինէին , որ մեռած հոգիներուն
 մըմունքն էր կարծես , կամ գերեզմանէ գերեզման սղբազին ձայնակցութիւններ : Եւ ահա յանկարծ շիրիմ-
 ները բացուեցան , վէմերը թաւալեցան , մեռելատիկ ուրուականներուն հոյլերը վեր ցատեցին , գիշերուն
 հսկաներու պէս՝ իւրաքանչիւրը իր ալբէն հլլելով . մեծ մեծ աշուրնին իրենց շուրս գին պարտցնելով , հեղձու-
 մղձուկ սրտերնէն առաջալից կերկեր հառաչներ հնչեցուցին ամառութիւններուն մէջ՝ առեւծի մունչիւններու
 նման :

ՅՏ՛ , մի՛ տխրե՛ք , ո՛վ հեղինակներ ու փառքեր Հայոց աշխարհին , ապագային մռայլ վիճին մէջ հսկա-
 բար խոնարհեցէ՛ք . այն ատեն պիտի տեսնէ՛ք որ ձեր համատարած համբաւը մեղի կը դառնայ՝ ժամանակին սը-
 բաբաւութեան վրայ ուղեւորելով՝ պիտի տեսնէ՛ք որ ձեր անուանի արձագանքը դարէ դար կը թռչի :

Գերթողուհի կոյսն էր Հայոց որ քնարովը այս խօսքերը կ'երգէր , կոյսը զոր գեղեցկութիւնն ու փափուկ-
 թիւնը կը փայտային ու կը շոյէին , որուն շնորհեցին աստղերն իրենց անբիծ շողն ու փայլը , եւ ծաղիկներն
 իրենց բոլոր բոլորը պարգեւ տուին , եւ գիշերախօս սոխակն իր հոգեզուարթ ձայնիկը , վառնդի կոյսը
 նազելի եւ զգուշիկ էր ամբողջ անմահ քնութեան համար :

Դարձեալ երգեց . յանկարծ երկնքին մուկ գեմքը պայծառացաւ , լոյս ծաւալեցաւ անտառին մէջ , աստղե-
 բուն շողումէն նոճիները փայլեցան , Հայոց հսկաները զուարթացան , եւ ան պարի բոլորուեցան , դամբանական
 վեմերուն վրայ առնաբարձ կայծեցին :

Եւ կոյսը կ'երգէր . եւ հսկաներն իրենց քնարանը մտան . եւ փափուկ կոյսին անուշ քնարը դեռ անոնց քունը
 կ'որորէ :